

5. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, Art. 141 [in Ukrainian].
6. Pohoretskyi, M.A. (2007). *Funktsionalne pryznachennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi [Functional Purpose of Operative-Investigative Activity in the Criminal Process]*. Kharkiv: Aris, LTD [in Ukrainian].
7. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses]. (1984, December 7). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 51, Art. 1122 [in Ukrainian].
8. Kodeks pro administratyvne sudochynstvo Ukrainy [Code of Administrative Justice of Ukraine]. (2005, July 6). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 5-37, Art. 446 [in Ukrainian].
9. Zakon Ukrainy Pro litsenzuvannia vydiv hospodarskoi diialnosti : vid 02.03.2015 № 222-VIII [Law of Ukraine on Licensing of Types of Economic Activities from March 2 2015, № 222-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 36, Art. 299 [in Ukrainian].
10. Zakon Ukrainy Pro informatsiiu : vid 02.10.1992, № 2657-XII [Law of Ukraine On Administrative Services from October 2 1992, № 2657-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 48, Art. 650 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13.03.2018

УДК 342.9

Фоменко Андрій Євгенович

кандидат юридичних наук,

Ректор Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

mors200708@ukr.net

ПРИНЦИПИ, ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ УЧАСНИКІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СПОРУ

У статті досліджуються основні принципи, які відіграють важливу роль у забезпеченні рівності учасників адміністративно-правового спору. Розглянуто деякі проблеми співвідношення тих рішень Конституційного Суду України і Європейського суду, в яких з'ясовується зміст цих принципів. Визначено, що більшість принципів, згідно з якими відправляється правосуддя у справах адміністративної юрисдикції, є загальними, тобто властивими для всіх видів судочинства. Лише в адміністративному судочинстві запроваджено принцип офіційного з'ясування обставин у справі. Зазначено, що завдяки поєднанню загальних і спеціальних принципів забезпечується рівність учасників адміністративно-правового спору в судовому процесі, незважаючи на їх нерівність у правовідносинах, що передували його виникненню.

Ключові слова: принципи, адміністративно-правовий спір, правосуддя, справи адміністративної юрисдикції, рівність учасників.

Fomenko A.E. PRINCIPLES, BASIS OF PROVIDING EQUALITY OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL DISPUTE PARTICIPANTS

The article examines the basic principles that play an important role in ensuring equality of the participants in the administrative-legal dispute. Some problems of correlation between those decisions of the Constitutional Court of Ukraine and the European Court, which clarify the content of these principles, are considered. It is determined that the majority of the principles according to which justice is administered in cases of administrative jurisdiction are general, that is, inherent in all types of legal proceedings. Only in administrative proceedings is the principle of official clarification of the circumstances in the case. It is noted that due to the combination of general and special principles, the equality of the participants in the administrative legal dispute in the trial is ensured, despite their inequality in the legal relations preceding its occurrence.

Key words: principles, administrative-legal dispute, justice, cases of administrative jurisdiction,

Випуск 4. 2018

© А.Є.Фоменко, 2018

equality of participants.

Постановка проблеми. Правові конфлікти між представниками влади й підвладними особами зумовлені численними причинами, але основною виступає цілком зрозуміле небажання останніх підкорятися незаконним, з їх погляду, вказівкам суб'єктів, що владарюють. У різних країнах світу такі суперечки розв'язуються за відповідними процедурами. Ознакою держави, яка може йменуватися демократичною, соціальною і правовою, вважається запровадження чітких та ефективних правил вирішення подібних спорів.

В Україні запроваджено 2 шляхи розв'язання неузгодженостей із владою – адміністративний і судовий. Виходячи з конституційних положень вони вважаються рівнозначними, тому для захисту своїх прав, свобод чи інтересів особа може самостійно обирати певну процедуру. Водночас, як свідчить практика, правила, що регламентують ці процедури, потребують постійного вдосконалення, а особливо принципи на основі яких вони ґрунтуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблеми адміністративно-правових спорів досліджували В.Б.Авер'янов, О.М.Бандурка, В.М.Бевзенко, Ю.П.Битяк, І.П.Голосніченко, С.В. Ківалов, А.Т.Комзюк та ін.

Формування цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні принципів забезпечення рівності учасників адміністративно-правового спору.

Виклад основного матеріалу. Принципи адміністративного судочинства формують підвалини для розв'язання правових конфліктів між владарюючими суб'єктами й підвладними особами. Вони мають фундаментальне значення для діяльності суду, оскільки їх втілення надає судочинству якості правосуддя. Ігнорування принципів призводить до порушення права на судовий захист, до ухвалення неправосудних рішень. Слушною вважаємо позицію науковців, що принципи адміністративного судочинства також є ціннісним орієнтиром для надання тлумачення правилам останнього при їх застосуванні й усунення у них прогалин [1, с. 74].

Під принципами адміністративного судочинства слід розуміти універсальні, науково обґрунтовані, прямо або опосередковано закріплені в нормативно-правових актах засади, які виражають його сутність і специфіку, спрямовані на забезпечення його результативності. Г. В. Діков справедливо відзначає, що принципи цього судочинства не обов'язково повинні бути сформульовані окремо; важливіше запровадити їх у певних нормах, присвячених тим чи іншим процесуальним діям [2, с. 39].

На підставі аналізу положень, закріплених у ст. 5 КАС, можемо стверджувати, що виконання покладеного на адміністративні суди обов'язку щодо захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів осіб юридичних у царині публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів влади має базуватися не лише на принципах, окреслених у КАС, а й на тих, що впливають зі змісту Основного Закону нашої держави й чинних в Україні міжнародних нормативно-правових актів.

Статтею 129 Конституції України визначені основні засади будь-якого із запроваджених у державі видів судочинства. До них належать: а) законність, б) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, в) доведеність вини, г) змагальність сторін та свобода в наданні ними своїх доказів суду й у доведенні перед ним їх переконливості, д) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором, е) гарантії обвинуваченому права на захист, є) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами, ж) забезпечення апеляційного й касаційного оскарження рішень суду, з) обов'язковості виконання рішень суду [3].

Аналіз конституційних норм дає підстави стверджувати, що суди в Україні утворюються й функціонують відповідно до принципів: 1) здійснення правосуддя виключно судами (ст. 124); 2) утворення судів на певних територіях з урахуванням їх спеціалізації (ст. 125); 3) незалежності й недоторканності суддів, підпорядкування їх тільки закону (ст. 126); 4) позапартійності професійних суддів (ст. 127); 5) забезпечення фінансування і створення належних умов для функціонування судів і діяльності суддів (ст. 130).

Серед міжнародних нормативно-правових актів, у текстах яких сформульовано принципи відправлення правосуддя, заслуговують на особливу увагу Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція) та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [4]. Ці документи вміщують інформацію щодо принципів верховенства права, справедливості й відкритості судового розгляду, незалежності й безсторонності суду, розгляду справ упродовж розумного строку й публічності проголошення судового рішення.

Статтею 7 КАС до принципів адміністративного судочинства віднесено: а) верховенство права, б) законність, в) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом, г) змагальність сторін, д) диспозитивність, е) офіційне з'ясування всіх обставин у справі, є) гласність і відкритість процесу, ж) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, з) обов'язковості судових рішень. До цього переліку можна додати принципи, які впливають з інших норм КАС [5].

Проведений аналіз конституційних приписів, положень міжнародних документів, норм КАС дозволяє дійти висновку про існування загальних і спеціального принципів адміністративного судочинства. Перші притаманні всім формам відправлення правосуддя. Саме загальними є переважна більшість принципів, згідно з якими здійснюється останнє у справах адміністративної юрисдикції.

Випуск 4. 2018

Другим, спеціальним принципом, властивим лише адміністративному судочинству, є принцип офіційного з'ясування обставин у справі, запровадження якого суттєво впливає на зміст окремих загальних принципів.

У Конституції України верховенство права закріплено в ч. 1 ст. 8 як загально-правовий принцип, що визнається й діє в державі. Характеристику йому вперше надано в рішенні Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 р. (Справа про призначення судом більш м'якого покарання). Під верховенством права Суд розуміє панування права в суспільстві, що вимагає від держави його втілення у правотворчу і правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, як-от: норми моралі, традиції, звичаї тощо, легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим його культурним рівнем [6].

Цілком очевидним є те, що прийняття Україною зобов'язання забезпечити кожній людині, яка перебуває під її юрисдикцією, права та свободи, визначені в Конвенції, визнання повноважень Європейського суду, надання громадянам можливості звертатися до нього, якщо, на їхню думку, держава порушує щодо них положення Конвенції, є визначальними кроками держави в напрямку втілення в життя принципу верховенства права. Однак слід засвідчити, що означений шлях є доволі непростим. Так, науковці опікуються проблемою співвідношення тих рішень Конституційного Суду України і Європейського суду, в яких з'ясовується зміст досліджуваного принципу. Окреслюючи цю проблему, П.М.Рабінович відзначає, що Європейський суд, на відміну від Конституційного Суду України, «постійно акцентує ситуативність змістовної інтерпретації поняття права (а отже, й поняття верховенства права), традиційно уникаючи такого вкрай абстрактного визначення (дефініювання) загального поняття права, яке можна було б поширити на всі без винятку конкретно-історичні й конкретно-суб'єктні життєві випадки» [7, с. 38].

На підтримку наведеного судження відзначимо, що Європейський суд постійно збагачує принцип верховенства права новим змістом, розкриваючи у своїх рішеннях його сутність через формулювання вимог, які він виводить із цього принципу.

У цьому контексті слід зазначити, що в адміністративному судочинстві принцип верховенства права зобов'язує суд: а) розв'язувати всі конфлікти, зумовлені управлінською діяльністю суб'єктів владних повноважень, крім тих, щодо яких установлено інший порядок розгляду, і б) під час їх вирішення надавати закону тлумачення у спосіб, що забезпечує пріоритет прав людини.

Наступний принцип законності є фундаментальним принципом, відповідно до якого всі без винятку суб'єкти влади мають справджувати свою діяльність.

В. М. Гаращук справедливо наголошує, що зовні законність віддзеркалюється в правових актах і служить тією гранню, що обмежує свободу кожного заради всіх [8, с. 22]. Цей принцип згідно зі ст. 9 КАС означає, що адміністративний суд вирішує справи на підставі Основного Закону України, інших законів і міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Суд може застосовувати й інші нормативно-правові акти. Проте йому належить виходити з того, що в разі невідповідності нормативно-правового акта Основному Закону України, іншому закону, міжнародному договору або іншому правовому акту застосовується акт вищої юридичної сили.

У ст. 9 цього Кодексу законодавець констатує, що Конституція має найвищу юридичну силу, тобто її норми мають пріоритет над законами й міжнародними договорами. Останні ж, у свою чергу, мають перевагу над законами. При невідповідності положень законів чи міжнародних актів Конституції України її норми, будучи приписами прямої дії, підлягають застосуванню.

Верховний Суд України в постанові Пленуму «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» відзначає, що безпосередньому застосуванню підлягають приписи Основного Закону, якщо: а) з їх змісту не випливає необхідності додаткової регламентації конституційних положень законом; б) закон, який був чинним до введення в дію Конституції України чи прийнятий після цього, суперечить їй; в) правовідносини, що розглядаються судом, законами не врегульовано, а нормативно-правовий акт, прийнятий Верховною Радою України або Радою міністрів Автономної Республіки Крим, суперечить Конституції України; г) укази Президента України, які внаслідок їх нормативно-правового характеру підлягають використанню судами при вирішенні конкретних судових справ, суперечать Основному Закону.

Для подолання прогалин у правовому регулюванні в КАС запроваджено інститути аналогії закону й аналогії права. Так, за браком закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що впорядковує подібні правовідносини (аналогія закону).

Науковці слушно відзначають, що в контексті цього припису брак закону означає також його неповноту, а сам термін «закон» вимагає розширеного тлумачення адже йдеться про можливість застосування й інших правових актів. Якщо в такий спосіб не вдалося подолати прогалину, суд виходить з конституційних приписів і загальних засад права (аналогія права) і виводить з них конкретне правило регламенту даних правовідносин. Суди своїми рішеннями у справах адміністративної юрисдикції демонструють доцільність запровадження інститутів аналогії закону й аналогії права.

Отже, рівність прав (обов'язків) полягає в тому, що кожен з учасників процесу наділений правами й несе обов'язки, що відповідають його процесуальному статусу.

Рівність учасників процесу перед судом покладає на суд обов'язок не надавати будь-яких переваг, не зумовлених законом, будь-якому з учасників.

Статтею 11 КАС закріплено одразу 3 принципи: змагальність сторін, диспозитивність і офіційне з'ясування всіх обставин у справі. Це пояснюється тим, що в адміністративному судочинстві спостерігається тісний зв'язок між ними, зумовлений передовсім впливом офіційного з'ясування обставин у справі на процес доказування й окреслення вимог, про задоволення яких суд розмірковує, вирішуючи спір по суті.

Принцип змагальності реалізується в судовому процесі через доказування. Відповідно до ч. 1 ст. 11 КАС сторони вільні в наданні своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості.

Частиною 5 цієї ж статті на нього покладено обов'язок запропонувати особам, які беруть участь у справі, надати докази для підтвердження обставин, на які вони посилаються. Завдяки назві цього принципу права, які забезпечують можливість сторін обстоювати в судовому процесі свої позиції, називаються змагальними. До них можна віднести процесуальні права сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, перелічені в ч. 3 ст. 49 КАС.

Принцип диспозитивності в класичному його розумінні покладає на суд обов'язок вирішувати лише ті питання, які порушено в позові. Ця ідея повністю відтворена у ст. 11 КАС. Як правило, саме з таких позицій сприймається досліджуваний принцип суддями, про що останні відзначають у своїх рішеннях.

Разом із тим принцип диспозитивності в адміністративному судочинстві набуває також специфічних ознак. Так, згідно з ч. 2 ст. 11 КАС суд може вийти за межі позовних вимог, якщо це необхідно для повного захисту прав, свобод та інтересів сторін чи третіх осіб.

Частиною 9 ст. 171 КАС встановлено, що при розгляді справ щодо оскарження нормативно-правових актів суд може визнати незаконними навіть ті акти, про які не йдеться в адміністративному позові, але вони впливають на прийняття рішення по документах, щодо яких відкрито провадження.

Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі властивий лише адміністративному судочинству. Він полягає в активній ролі суду, а його дія впливає на зміст принципів змагальності і диспозитивності. Запровадження цього принципу в адміністративному судочинстві зумовлено специфікою відносин, з яких виникає правовий спір, і завданням судочинства. При розгляді справи адміністративної юрисдикції на суд через принцип офіційності покладається обов'язок вжити всіх передбачених законом заходів, необхідних для з'ясування обставин у справі, в тому числі щодо виявлення й витребування доказів із власної ініціативи (частини 4 і 5 ст. 11 КАС). Реалізація цього обов'язку гарантується наданням суду права тимчасово вилучати докази, витребувані судом і не подані без поважних причин, для їх дослідження (ст. 271 КАС).

Специфічною ознакою адміністративного судочинства є те, що у справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень тягар доказування покладається на відповідача, який згідно з ч. 2 ст. 71 КАС повинен надати суду матеріали, що свідчать про правомірність його діяльності.

Отже, вимоги позивача вважаються правомірними, доки протилежна сторона не доведе інше. Однак зауважимо, що запровадження презумпції вини суб'єкта владних повноважень не звільняє позивача від обов'язку надати суду на підтвердження своїх вимог наявні докази.

У зв'язку із цим вважаємо слушною позицію Віце-президента Адміністративного суду м. Трір (Німеччина) Г. Шмідта, який відзначає, що адміністративний суд досліджує обставини справи за офіційною ініціативою, але до цього повинні залучатися сторони. Закон очікує співробітництва між судом і сторонами. «Якщо відповідно із законом суд не повинен потрапляти у стан бездіяльності й залишати все тільки за учасниками справи, то й останні не повинні перебирати на себе роль глядачів, очікуючи, що суд сам все прояснить завдяки його різноманітним можливостям. У зв'язку з тим, що сторони мають значно ширшу інформацію стосовно подій навколо себе, які є важливими для них з правової точки зору, без їх інтенсивної співучасті правильне вирішення справи судом майже неможливе» [9, с. 58].

Виходячи зі змісту частин 1 і 2 ст. 12 КАС, принцип гласності вимагає від суду забезпечити сторонам та іншим особам, які зацікавлені в результатах вирішення справи, право а) на доступ до матеріалів справи, б) знати про час і місце судового засідання, в) бути вислуханим у суді, г) бути обізнаними про всі рішення, ухвалені по справі. Принцип відкритості процесу передбачає, що особи, не причетні до адміністративної справи, можуть бути присутніми в судових засіданнях.

Частиною 3 ст. 12 КАС визначено обмеження відкритості судового засідання або його частини. Так, суд своєю ухвалою може оголосити засідання або його частину закритим з метою нерозголошення державної чи іншої таємниці, що охороняється законом, захисту особистого чи сімейного життя людини, в інтересах малолітньої чи неповнолітньої особи тощо.

Положення ст. 12 КАС узгоджено з положеннями ч. 3 ст. 129 Конституції України та ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». У міжнародних нормативно-правових актах, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, при окресленні принципів судового процесу слова «гласність» і «відкритість» замінено на «публічність». Так, в офіційному перекладі Конвенції, затвердженому Міністерством

закордонних справ України 27 січня 2006 р., в п. 1 ст. 6 відзначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно, але преса й публіка можуть бути не допущені в зал засідань протягом усього судового розгляду або його частини в інтересах моралі, громадського порядку чи національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або – мірою, визнаною судом суворо необхідною, – коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

У юридичній літературі висловлюються різні точки зору щодо запитань, чи закріплює чинне законодавство України гарантоване Конвенцією право на публічний судовий розгляд і чим воно відрізняється (якщо різниця має місце) від закріпленого Конституцією і процесуальними законами права на гласний і відкритий судовий розгляд. Для відповіді на ці запитання науковці звертаються до практики Європейського суду, який у своїх рішеннях дав тлумачення положенням п. 1 ст. 6 Конвенції.

Так, виходячи з аналізу низки його рішень учені констатують, що принцип публічності судового розгляду є фундаментальним, оскільки не лише забезпечує встановлення істини по справі, а й допомагає пересвідчитися, що судові рішення були винесені незалежним і безстороннім судом у процесі здійснення видимого, прозорого судочинства. Право на публічний розгляд справи буде позбавлено будь-якого сенсу, якщо сторона, яка бере участь у справі, не була повідомлена про судові засідання в такий спосіб, щоб вона мала змогу з'явитися в суд і скористатися своїми правами, означеними в законодавстві.

У результаті проведеного обґрунтування рішень Суду правознавці роблять висновок, що зміст принципу публічного розгляду справи повністю відповідає змісту принципів гласності й відкритості судового процесу, а тому вбачають за доцільне відкоригувати офіційний переклад Конвенції з урахуванням термінології, запровадженої в національному законодавстві [10].

Висновки. Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати, що більшість із принципів адміністративного судочинства впливають з міжнародних нормативно-правових актів, що, звичайно, природно, адже Україна намагається привести норми національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Водночас спостерігається невідповідність термінології офіційних перекладів міжнародних документів і національних правових актів. Коригування перекладів на користь термінології, запровадженої в актах України, на наше переконання, є нагальним завданням, розв'язання якого є доцільним не лише з точки зору досконалості юридичної техніки, а і з погляду механізму застосування міжнародних актів. Переважна більшість принципів, згідно з якими відправляється правосуддя у справах адміністративної юрисдикції, є загальними, тобто властивими для всіх видів судочинства. Лише в адміністративному судочинстві запроваджено принцип офіційного з'ясування обставин у справі. Завдяки поєднанню загальних і спеціальних принципів забезпечується рівність учасників адміністративно-правового спору в судовому процесі, незважаючи на їх нерівність у правовідносинах, що передували його виникненню. Звичайно, досягнення такої рівності і ставилося за мету при впровадженні в Україні особливих процесуальних правил вирішення конфліктів між владарюючими суб'єктами й підвладними їм особами.

Список використаних джерел:

1. Шевцова Н. В. Застосування принципів диспозитивності та офіційності в адміністративному судочинстві / Н. В. Шевцова // Право і безпека. – 2009. – № 4. – С. 74.
2. Диков Г. В. Проблемы создания административной юстиции (в свете зарубежного опыта) / Г. В. Диков // Гос-во и право. – 2001. – № 5. – С. 39.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30.
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: ратифік. Указом Президії Верхов. Ради УРСР від 19 жовт. 1973 р. // Вісн. Конституц. Суду України. – 2007. – № 1. – С. 91–106.
5. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положенням статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 45. – Ст. 2975
7. Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького Суду та Конституційного Суду України / П. М. Рабінович // Вісн. Конституц. Суду України. – 2006. – № 1. – С. 37–46.
8. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні : монографія / В. М. Гаращук. – Х. : Фоліо, 2002. – С. 22.
9. Шмідт Г. Специфічні вимоги до судді адміністративного суду при застосуванні процесуальних принципів адміністративного судочинства / Г. Шмідт // Матер. конф. з нагоди запровадження адм. судочинства в Україні (м. Київ, 30 вер. 2005 р.). – К. : Б. в., 2005. – С. 57–59.

10. Комаров В.В. Рішення Європейського суду з прав людини та Конституційного Суду України: проблема конкуренції / В.В.Комаров // Пробл. законнос- ті: акад. зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип. 100. – С. 31–41.

REFERENCES

1. Shevtsovam, N.V. (2009). Zastosuvannia pryntsyviv dyspozytynosti ta ofitsiinosti v administratyvnomu sudochynstvi [The application of the principles of discretion and officiality in administrative proceedings]. *Pravo i bezpeka – Law and Security*, 4, 74 [in Ukrainian].
2. Dikov, G.V. Problemy sozdaniia administrativnoi iustitsii v svete zarubezhnogo opyta [The problems of creating administrative justice (in the light of foreign experience)]. *Gos-vo i pravo – State and law*, 5, 39 [in Russian].
3. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, Art. 141 [in Ukrainian].
4. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava: ratyfik. Ukazom Prezydii Verkhov. Rady URSR [International Covenant on Civil and Political Rights: ratification. Decree of the Presidium Verkhovna Rada. Council of the Ukrainian SSR]. (1973, October 19). *Visn. Konstytuts. Sudu Ukrainy – Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*, 1, pp. 91–106 [in Ukrainian].
5. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Justice of Ukraine]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [in Ukrainian].
6. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhenniam statti 69 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro pryznachennia sudom bilsh miakoho pokarannia) vid 2 lystopada 2004 roku [The decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of Article 69 of the Criminal Code of Ukraine (the case on the imposition of a more lenient punishment by a court)]. (2004, November 2). *Ofits. visn. Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 45, Art. 2975 [in Ukrainian].
7. Rabinovych, P.M. (2006). Verkhovenstvo prava v interpretatsii Strasburzkoho Sudu ta Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [The Rule of Law in the Interpretation of the Strasbourg Court and the Constitutional Court of Ukraine]. *Visn. Konstytuts. Sudu Ukrainy – Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*, 1, 37-46 [in Ukrainian].
8. Harashchuk, V.M. (2002). *Kontrol ta nahliad u derzhavnomu upravlinni [Control and supervision in public administration]*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
9. Shmidt, H. (2005). Spetsyfichni vymohy do suddi administratyvnoho sudu pry zastosuvanni protsesualnykh pryntsyviv administratyvnoho sudochynstva [Specific requirements to an administrative court judge when applying procedural principles of administrative legal proceedings]. *Mater. konf. z nahody zaprovadzhennia adm. sudochynstva v Ukraini – Proceedings of the Conference Title on the occasion of introduction of administrative legal proceedings in Ukraine*. (pp. 57-59). Kyiv: B.v. [in Ukrainian].
10. Komarov, V.V. (2009). Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny ta Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy: problema konkurentsii [Decision of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Ukraine: the problem of competition]. V.Ya. Tatsii (Ed.). *Probl. Zakonnosti – Problems of legality*, 100, 31-41 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018

УДК 342.9

Фомічов Костянтин Сергійович
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
кримінального права та процесу
Кропивницького інституту державного
та муніципального управління

РОЛЬ ГРОМАДЯН ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Стаття присвячена розкриттю адміністративно-правового статусу громадян в сфері будівництва, особливостям правових відносин громадян з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування з питань будівельної галузі, а також захисту громадян від неправомірних дій публічних

Випуск 4. 2018